

Intressanta fynd av fjällfjärilar i Sverige 1995

[Interesting records of Lepidoptera in the taiga- and tundra regions of Sweden 1995]

ANDERS OHLSSON & NILS RYRHOLM

Detta är den andra rapporten om intressanta fynd av fjällfjärilar. Den första var införd i Entomologisk Tidsskrift 3/1995. Till grund för årets sammanställning har endast ett litet antal fynduppgifter inkommit, vilket sannolikt beror på att ett endast ett fåtal fjärilsamlare besökt fjällvärlden under 1995. Udda år upplevs i dessa trakter av många som mindre lockande, eftersom fjärilsarter med 2-årig livscykel då oftast uppträder mycket fåtaligt. Därför är det desto viktigare att samtliga uddaårs-observationer kommer till vår kännedom. Säsongen 1995 bjöd faktiskt på ännu färre fynd av *Xestia*-arter än vad som brukar vara normalt. Vanligen brukar någon eller några enstaka *X. lorezi* fångas i Härjedalen även udda år, men denna säsong hittades ingen (KJCS & RYRS). Flera andra *Xestia*-arter, exempelvis *alpicola*, *speciosa* och *rhaetica*, som i och för sig är vanligare jämna år, men som är årsvissa var synnerligen sparsamma under 1995 i Härjedalen (KJCS & RYRS) trots att de förekom rikligare än normalt längre ned i landet. Möjligen kan de låga numerärerna i Härjedalen vara en kvardröjande effekt efter den i fjällvärlden usla sommaren 1993.

Säsongen 1995 blev kylslagen och nederbördsrik i stora delar av fjällkedjan, särskilt i norr var säsongen påtagligt ogynnsammare än under ett "normalår". Egentligen förekommer nog normalår ytterst sällan i fjällvärlden! I maj och juni var medeltemperaturen 1-1,5 °C lägre än normalt på de flesta platser, vilket försenade utvecklingen av många arter. Vid besök i Ammarnäs under första veckan i juli flög i stort sett inga fjärilar och i Stekkenjokk var högplatåerna täckta av snö till ca 50%. Sälg och björk hade ännu inte slagit ut (LJRS).

Abisko-Björklidenområdet hade mitt i juni en period med tillfälligt bättre väder. Det resulterade i att kläckningen av *Acerbia alpina* kom igång. Vid midsommartid påträffades ett flertal exemplar på Nisuntjärro. Enstaka exemplar av *Euphydryas iduna*, *Colias nastes* och *Clossiana freija* noterades också runt Abisko under denna tid (EQTS & IMBS). Sedan följde en treveckorsperiod med konstant dåligt väder. Låga moln, regn och blåst gav dagstemperaturer på mindre än +10 °C. Nattetid föll tidvis nysnö på de högsta topparna. Under ett par dagar i mitten av juli sprack molntäcket upp. Men trots sol och värme var det anmärkningsvärt fjärilsfattigt på kalfjället. Enstaka *Colias nastes* (fortfarande ganska fräscha) och *Erebria pandrose* flög tillsammans med mycket fräscha *Anarta melanopa* och *Sympistis zetterstedtii*. Runt Kratersjön ovanför Tornehamn observerades

inte ett enda exemplar av *Pyrgus andromedae* och *Agriades glandon*, som här annars inte är ovanliga (OAOS). Även i Pältsa-området var säsongen mycket sen med stora snöfläckar och snöfall på fjällsidorna i mitten av juli. Säsongen var faktiskt ännu senare än den var här föregående år! Vid denna tidpunkt flög nykläckta individer av *Denisisa stipella*, *Gypsonoma nitidulana*, *Euphydryas iduna* och *Colias nastes* (KJCS & RYRS).

Det kyliga vädret fortsatte i hela norra delen av fjällkedjan, bortsett från en kortare period månads-skiftet juli-augusti. I den södra delen, Härjedalen-Dalarna, var vädret under första halvan av augusti mer gynnsamt, men inga speciella fynd tycks ha gjorts i trots detta.

Iakttagelser och fynduppgifter från fjällen 1996 önskas senast till årsskiftet 1996/97. Ett stort tack riktas till årets rapportörer.

Ectoedemia minimella, vårtbjörkdvärgmal. Fångades vid skraphävning ovanligt rikligt antal i Hr, Hamrafjället 1-2.7 (SVNS).

Phyllonorycter rolandi, lappvideguldmal. Denna art flyger uppenbarligen mycket tidigt på säsongen allra längst i norr, vilket troligen är anledningen till att den observerats så sällan i dessa trakter. På myrmarkerna med lappvide (*Salix lapponum*) väster om To, Kummavopio flög arten tillsammans med den mycket allmänna *P. ulmifoliella* 9-11.7, trots att snön låg kvar i vissa svackor (KJCS & RYRS). Datomet kan ju tyckas motsäga att arten är tidig, men som ovan nämnts var detta ett ytterst sent år.

Plutella xylostella, kålmal var precis som i resten i landet mycket allmän även i fjällvärlden 1995. Jämför rikslistan för småfjärilar.

Agonopterix broennoeensis, fjällskäreplattmal. Hr, Hamrafjället några larver hittades i blomman på fjällskära (*Sassurea alpina*) 2.9 (KJCS & RYRS).

A. arctica, fjällvideplattmal. Hade ett mycket bra år i Härjedalen 1995. Från larver plockade på glansvide (*Salix myrsinities*) 30.6 kläcktes ett antal exemplar (SVNS). Även i ljusfällor i Funäsdalen och Duvberget, Svegtrakten fångades flera exemplar under juli och augusti. Arten har tidigare visat sig i något enstaka exemplar ungefär vart annat år (KJCS & RYRS).

Chrysoclista razowskii, sälgbrokmal. Hr, Hamrafjället ett ex 12.7 (LJRS). Exemplaret spontanflög i solsken på eftermiddagen vid fjällets fot. Nytt landskapsfynd för Hr. Se rikslistan för småfjärilar.

Elachista ingvarella, nordgräsminerarmal. Fångades vid skraphävning i rikligt antal i Hr, Hamrafjället 1-2.7 (SVNS). Denna art som brukar förknippas med myrmarker

flyger uppenbarligen även i fjällbjörkskogen, dock är det oklart vad värdväxten kan vara här.

Acleris implexana, rostgrå videvårvecklare. Hr, Funäsdalen, från larver plockade på glansvide (*Salix myrsinities*) 30.6 kläcktes ett antal exemplar (SVNS).

Olethreutes noricana, fjällsippebrokvecklare. To, Nissuntjärro 21.6-25.6 i flera ex (EQTS & IMBS).

Epinotia indecorana, dvärgbjörkrullvecklare. Artens larver hade en massförekomst på dvärgbjörkar (*Betula nana*) strax öster om Hr, Funäsdalen 30.6 (SVNS).

Oidaematophorus rogenhoferi, brunbinkefjädermott. Se rikslistan för småfjärilar.

Catasia marginea, guldfransmott. Hr, Funäsdalen, Funäberget 11.6 ett ex (KJCS & RYRS).

Synanthedon polaris, högnordisk glasvinge. Hr, Flatruet 13.7 flera ex (LJRS) och 1.8 tre ex (LNHS). Dessutom ca 20 ex på samma lokal 26.7 (WEDS). Alla exemplaren lockades med "feromonkorkar". Flertalet djur var nykläckta, vilket tillsammans med sena fångstdatum visar att säsongen var tre till fyra veckor senare än "normalt" under 1995.

Synanthedon culiciformis, mygglik glasvinge. Hr, Flatruet och Mittådalen 11.7-15.7. Vid lockning med *polaris*-feromon attraherades denna art i stort antal (LJRS). Likaledes kom flera exemplar 26.7 på samma feromon (WEDS).

Pyrgus andromedae, blomvisslare. To, Nissuntjärro 23.6 ett ex (EQTS & IMBS).

Cynthia cardui, tistelfjäril. Hr, Funäsdalen, Funäberget 11.6 ett tiotal flög omkring i kanten av potatisåkrar (KJCS & RYRS). Dessutom Hr, Ramundberget 14.7 en sliten hona på fjälltoppen (LJRS).

Clossiana frigga, Friggas pärlmorfjäril. Hr, Flatruet ovanligt talrik med ett 30-tal observationer 11.7-14.7 (LJRS).

Oeneis norna, gulbrun gräsfjäril. Hr, Flatruet ett ex 14.7 (LJRS).

Albulina orbitulus, fjällvickerblåvinge. Riklig flygning noterades Hr, Hamrafjället 12.7 (LJRS).

Entephria byssata, högnordisk fältmätare. Enstaka puppor funna To, Nissuntjärro 21.6-25.6 (EQTS & IMBS).

Eupithecia fennoscandica, nejlikmalmätare. Se rikslistan för storfjärilar.

Eriogaster arbusculae, dvärgbjörkspinnare. 10 fullvuxna larver påträffades Hr, Flatruet 13.7 och 15.7. Gick till förpuppning inom 5 dagar (LJRS).

Acerbia alpina, nordisk igelkottspinnare. To, Nissuntjärro 21.6-25.6 påträffades 9 imagines, en puppa och en larv. En hane och fem honor hittades sittande på stenar nära kokonger från vilka de kläckts. Lockningsförsök med ett par av honorna gav ytterligare tre hanar. Liksom 1994 befanns *Grammia qvenseli* attraheras av *alpina*-honan (EQTS & IMBS).

Grammia qvenseli, alpigelkottspinnare. To, Nissuntjärro 23.6 en hane lockad av *Acerbia alpina*-hona (EQTS & IMBS).

Syngrapha diasema, lapskt metallfly. Hade ett mycket bra år i Härjedalen 1995. En parasiterad larv hittades i sin kokong i en dvärgbjörk på Flatruet 15.7 (LJRS). Dessutom 8 ex, varav 5 ex på ljus och resten fångade på dagen, 31.7-2.8 (LNHS) samt Hr, Messlingen 1-2.8, 4 ex på ljus

(LNHS). Dessutom togs 21 ex i Tännaldalen i ljusfälla 15.7-1.9 (KJCS & RYRS).

S. parilis, högnordiskt metallfly. Hr, Flatruet 5-10 ex observerade 15.7 (LJRS) och 31.7-2.8 noterades ungefär lika många exemplar (LNHS). To, Kiruna ett ex 15.7 (KJCS & RYRS).

Poliobrya umovii, barrskogs-lavfly. Hr, Sveg, Duvberget. Se rikslistan för storfjärilar.

Cucullia lucifuga, ljusskyggt kapuschongfly. Dr. Sälen ett ex 30.7. Exemplaret togs på blommande gullris (*Solidago virgaurea*) strax före gryningen (LNHS).

Hadena caesia, blågrått nejlikfly. Hr, Funäsdalen, Funäberget, ett ex 11-20.6 (KJCS & RYRS). Troligen har arten även här en population i bergsbranten.

Hillia iris, nordiskt piffly. Hr, Messlingen ett ex 1.8 (LNHS). Arten håller på att långsamt återhämta sig efter katastrofåret 1987 då arten försvann ur fjällvärlden (KJCS & RYRS).

Polia richardsoni, Richardsons hedfly. Hr, Flatruet ett ex observerat 11.7 (LJRS).

Standfussiana lucerneae, ljusjordfly. Hr, Funäsdalen, Funäberget, allmän 17.7 uppe i rasbranten! (KJCS & RYRS).

Xestia borealis, nordiskt jordfly. Se rikslistan för storfjärilar.

Xestia laetabilis, högnordiskt fjällfly, flyger tydligen varje år i barrskogen i Hr, Funäsdalen, Funäbergets nedre del (KJCS & RYRS).

Rapportörer

EQTS = Håkan Elmquist, IMBS = Lars Imby, KJCS = Clas Källander, LJRS = Jesper Lind, LNHS = Henrik Lind, OAOS = Anders Ohlsson, RYRS = Nils Ryrholm, SVNS = Ingvar Svensson, WEDS = Bengt Wendel

Summary

This is the second report on interesting finds and events from the Swedish mountain range and adjacent areas which are not usually reported in the national lists for Micro- and Macrolepidoptera. The summer 1995 was generally unfavourable in the mountainous regions of central and northern Sweden. The season was delayed for several weeks and in some areas the summer hardly appeared at all. Some species were either not observed, or seen in very low numbers compared with an average year. The poor weather combined with the fact that a number of noctuid species mainly appear as adults in even years, have kept most lepidopterologists in the warmth further south this season. Consequently, the number of reports is relatively low for 1995.

Anders Ohlsson, Persikevägen 1, S-223 55 Lund

Nils Ryrholm, Zoologiska institutionen, Uppsala universitet, Villavägen 9, S-752 36 Uppsala